

Ste. 21 Leto 6
Lastniki in izdajatelji: Okrajni odbori SZDL Črnomelj, Kočevje in Novo mesto...

Dolenjski list

Tednik okrajev Črnor.

in Novo mesto

STUDIJSKA KNJIŽNICA NOVO MESTO

OD TEDNA DO TEDNA

Ze bežen pogled na pisanje častnikov po svetu in pri nas v zadnjem času, pa bodisi da izhajajo v Parizu ali New Yorku, New Delhiju ali Beogradu, pokazuje prav zanimivo sliko: problem Formoze je izginil z naslovnih strani.

Ni več govora o topovskem streljanju, ne o bombardiranju Kemoja in Macuja ali pa kitajskega kopna. Nic več ni grozen in strahu, ki ga le-te prinašajo. Kadar govore zdaj o tem nesrečnem otoku v Rumenu morju, je najpogosteje slišati besedo »pogajanja».

Ni tako dolgo, ko je Dulles že govoril, da se bo s Cu En Lajem srečal samo, če bosta njuna avtomobila trčila skupaj in s tem hotel nedvomno reči, da je možnost za kaj takega sila majhna.

Nedvomno je pozitivno dogajanje v zvezi z formoškim vprašanjem eden izmed sadov handunskih konferencie 29 azijskih in afriških dežel. Na njej je bilo jasno poudarjeno, da Azija želi mir, mir se zlasti na tako nevarnem področju, kakor je Formoza.

Predvideni sestanek najvišjih predstavnikov štirih velesil - vse kaže, da bo sovjetska vlada privolila v predlog ZDA, Velike Britanije in Francije glede te konferencie - bo prvi sestanek »velikih štirih« po desetih letih, ko je bila zadnja konferenca take vrste v Postdamu blizu Berlina.

Lahko bi ugibali, o čem vse se bodo razgovarjali na tem vprašanju, pa ne bomo, ker je zato še čas. Prihodnji tedni bodo pokazali, ali se bo do razen o Nemčiji in o razorožitvi razgovarjali morda tudi o Formozi in še o kakem drugem prečnem vprašanju, s pričr katerega se je do nedavnaj razvnela hladna vojna med Zahodom in Lahodom.

Vse to kaže, da je prva polovica letošnjega leta na področju borbe za mir še veliko plodovitejša od lanskega leta. Lani so na ženevski konferenci odstranili z dnevnega reda vojno v Indokini, letos pa je bil najprej odstranjen velik kamen spotike v mednarodnih odnosih - avstrijsko vprašanje, zdaj pa bo prišlo, kot vse kaže, do sila važne konferencie najvisjih predstavnikov ZDA, SZ, Velike Britanije in Francije.

Ko smo razpravljali o izboljšanju mednarodnega položaja, o naraščajoči težnji, da bi vsa prečja vprašanja obravnavali na pogajanjih, ne pa z grožnjami, obdolžitvami in morda celo z orožjem, smo pustili ob strani beograjske razgovore med Jugoslovanskimi in sovjetskimi predstavniki, o katerih homo spre-govorili posebej, brž ko bodo zaključeni.

Poljanska dolina ob Kolpi pred svojim praznikom

Za svoj občinski praznik so občani Predgrad ob Kolpi izbrali prvi junij. To je spomin na prvi večji partizanski napad na utrjeno fašistično postojanko v Beli krajini - na postojanko v Starem trgu 1. junija 1942, pri njem pa so sodelovale partizanske enote kočevskega bataljona, belokranjske čete in hrvatski partizani, ob vsestranski pomoči domačinov.

Drugo praznovanje občinskega praznika v Poljanski dolini bo združeno z odkritjem štirih spominskih plošč: pri Zagozdacu, kjer je bil 2. avgusta 1942 velik partizanski miting, dalje v Predgradu v spomin na dopolnitveni

Pogled v prelepo dolino Kolpe, po kateri sedaj gradimo novo moderno cesto

remu trgu. Takoj ko dosepejo naročene črpalke, bo odpadlo naporno prevažanje vode ob vsaki suši iz doline Kolpe do više ležečih vasi. Nadaljni projekt vodovoda predvideva preskrbo z vodo še ostalih vasi do Brezovice. Za to izvedbo bo potrebno še dvakratno prečrpavanje vode. Enkrat od zbiralnika nad vasjo Gornja Podgora, kjer je višinska razlika 98 metrov, ter do Brezovice, kjer je višinska razlika od zbiralnika nad vasjo Gornja Podgora nadaljnjih 148 metrov.

Dolino bo odprla svetu nova moderna cesta, ki jo grade po dolini Kolpe. Vasi Laze in Vrt bodo že letos prvič v zgodovini povezani z ostalo dolino z moderno cesto. Ko bo cesta dograjena do Fare na Kolpi v eno in do Vinice v drugo smer, bo odprla turizmu naravne lepote doline in romantično dolino Kolpe. Ze sedaj ta lepi kotiček privablja zlasti v tople Kolpo iz leta v leto več izletnikov, po dograditvi ceste pa se bo njihovo število veliko povečalo.

Sibka gospodarska plat v dolini je to, da nimajo nobenega socialističnega podjetja razen dveh kmetijskih zadrug in mesarije. Na nedavni seji je občinski ljudski odbor sprejel odlok o ustanovitvi mizarskega podjetja in ope-

muškarni. V načrtu je tudi goščiše v Zadrudnem domu. Za letošnji občinski praznik bodo tudi prvič vrteli filme na novem kino projekcijskem aparatu, ki ga bodo namestili v dvorani zadrudnega doma.

Ob deseti obletnici osvoboditve se tudi Poljanska dolina ob Kolpi dviga iz svoje zaostalosti in kaže prve sadove skupnih naporov ljudske oblasti in prebivalcev. Praznovanje občinskega praznika, pri katerem naj sodeluje sleherna organizacija in vsak občan, je najlepša oddolžitvevsem, ki so ustvarjali pogoje za napredek v svobodni domovini, hkrati pa tudi manifestacija enotnosti za nadaljnjo gospodarsko krepitve občine.

Ob desetih obletnici osvoboditve se tudi Poljanska dolina ob Kolpi dviga iz svoje zaostalosti in kaže prve sadove skupnih naporov ljudske oblasti in prebivalcev.

Pred kratkim je izšla v Kočevju druga številka glasila okrajne zveze društev Partizana z imenom »Partizan«. Glasilo bo izhajalo enkrat na mesec, po potrebi pa tudi večkrat, urejuje ga Andrej Arko.

V Kočevju je začel izhajati »Partizan«
Pred kratkim je izšla v Kočevju druga številka glasila okrajne zveze društev Partizana z imenom »Partizan«. Glasilo bo izhajalo enkrat na mesec, po potrebi pa tudi večkrat, urejuje ga Andrej Arko.

Letošnje praznovanje občinskega praznika je v znamenju naporov za gospodarski napredek doline. Ob pomoči okrajnega ljudskega odbora se trudijo, da bi letos dokončali elektrifikacijo doline. Gre sedaj v glavnem še za gornji del doline, to je vasi Zagozdac, obe Podgori, Ceplje, Vjmolj, Kralje in Brezovico.

50 let Turistično olepševalnega društva v Ribnici
Turistično olepševalno društvo v Ribnici slavi letos petdesetletnico ustanovitve. Pred 50 leti so na pobudo Antika, Arkota in drugih zaslužnih ribniških mož ustanovili v Ribnici Olepševalno društvo.

Na pobudo društva je bilo obiščeno dno Bistrice od vasi Breg do Hrovače, to je kake 3 km. Društvo je sodelovalo pri obnovi štirih mostov čez Bistrico, eden od teh mostov je bil zgrajen na novo.

Proslava 10. obletnice osvoboditve v Suhi krajini
Tudi v Gradencu v Suhi krajini se pripravljajo na obletnico osvoboditve. Za dan proslave smo si izbrali 5. junij.

Advertisement for Zlatorog cigarettes, featuring an image of a man's face and the text 'Ob vsem času SOVA Zlatorog KIRMA'.

Veliko manifestacijsko zborovanje v Črnomlju

Iz vseh koncev Bele krajine so štafete 18. maja prinesle v Črnomelj čestitke maršala Titu za njegov rojstni dan. Ob sprejemu štafet je bilo na trgu v Črnomlju veliko manifestacijsko zborovanje, na katerem je govoril zvezni ljudski poslanec Janez Hribar, navzoči pa so bili tudi ljudska poslanka črnomljskega okraja Martin Zuzelj in Tone Suštaršič, zvezni poslanec Avgust Jazbinski, dalje sekretar

okraj. komiteja Jože Borštnar, predsednik iniciativnega odbora novomeške zvele komun Franc Pirkovič, predsednik OLO Črnomelj Janez Zunič in drugi.

DOBREPOLJČANI so prvič slavili občinski praznik

Dobropoljci so letos 17. maja prvokrat slavili občinski ljudski praznik. Praznovanje se je začelo pravzaprav že 16. maja, ko je šla partizanska patrolja v znan partizanski Tišovec.

Proslava 10. obletnice osvoboditve v Suhi krajini
Tudi v Gradencu v Suhi krajini se pripravljajo na obletnico osvoboditve. Za dan proslave smo si izbrali 5. junij.

Advertisement for a book or publication, with a dark background and some text.

Odhod Titove šafete iz Novoga mesta 20. maja

Množičnost in iskrena prisrčnost pri letošnjih Titovih šafetah

Iskrene čestitke in tople želje, ki so jih milijoni delovnih ljudi Jugoslavije izrekli te dni maršalu Titu za njegov 63. rojstni dan, niso bile izrečene iz dolžnega spoštovanja do državnega voditelja. To so bile želje izrečene iz ljubezni do človeka, ki na čelu naše skupnosti tako uspešno vodi našo državo prek vseh težav in zaprek, utrjuje njeno moč ter širi njen ugled po vsem svetu.

Pri prenosu Titovih šafet je tudi v naših okrajih sodelovalo na tisoče ljudi, mladine, članov Partizana, gasilcev, članov Zveze borcev, sindikatov in ostalih organizacij, več desetstotil ljudi pa je prisostvovalo sprejemom šafet in jih spremljalo na njihovi poti. To je bila prava množična ljudska prireditev, ena sama manifestacija vdanosti ljubljenu voditelju in učitelju.

Izpod neba je na rahlo pršlo, kar mrzel dan je bil, vendar to številnih prebivalcev RIBNICE ni motilo, ko so se že pred 8. uro zjutraj začeli zbirati na trgu, da pozdravijo nosilce Titove šafete. Kmalu po osmi uri so prišli v doljenovalsko smeri mladinci in mladinke, nosilci šafete. Tu jih je čakal prisrčen sprejem. Nosilec šafetne palice in zbrani množici je imel kraji nagovor podpredsednik občine Ribnice Ciril Abrahamsberg, sledile so recitacije mlaih pionirjev in ubrana pesem gimnazijskega pevskega zbora »Bohor žari«. V lahmem teku je šla šafeta s prisrčnimi voščili za dolgo življenje našega dragega Maršala iz Ribnice proti Ziebciu, Sodražici, proti Notranjski, kjer so prevzeli šafetno palico člani Partizana iz postojanskega okraja.

Na lepo okrašenem trgu so sprejeli Titovo šafeto SENT-JERNEJČANI. Častno je bila zastopana šolska mladina, ki je s cvetjem in zastavicami pozdravila šafeto. Pionirji so sodelovali tudi pri prenosu šafetne palice in kot spremljevalci. Lep je bil pogled na šafete, ki so pripele iz sosednjih kol. Orebovško so spremljali tudi gasilci. Pod stavokom s pozdravnim napisom Titu in okrašenim z zelenjem ter zastavami je bil sprejem. Gimnazijka IV. razreda, Vida Hladnikova, je recitala pozdravno pesem Titu, ki jo je sama zložila. Gimnazijski pevski zbor je zapel »Pozdravi Titu«, nakar je šafeta odhitela dalje, da odnese pozdrave in iskrene želje ljubljenu maršalu.

Tudi METLIČANI so v sredo, 18. maja, s šafeto poslali pozdrave maršalu Titu. Na Trgu svobode sta pred spomenikom Belokranjskega boreca govorila zbrani množici prof. Ivan Želo in zastopnik vojske, kapetan Belovcnkovič. Med igranjem domače godbe in med navdušenimi vzkliki vseh navzočih so nate tekači odnesli šafetno palico proti Črnomlju.

Raje bi imeli most kot brod

Cez Lahnjo pri Pavčičih pri Črnomlju je ves promet možen samo z brodom. Prebivalci na obeh bregovih kot tudi zaledne vasi, ki imajo tod najbližjo pot, že dolgo žele, da bi zgradili most. Na tem mestu je pred dol-

gimi leti tudi že stal most, kar je razvidno iz opornih zidov na obeh bregovih. Ker je Lahnja na tem kraju razmeroma ozka, bi bil potreben krajši most, ki ne bi stal velike. Prebivalci sami so pripravljali veliko pomagati pri gradnji. Obiljili so brezplačno 30 m³ lesa, pomagali bi pa tudi z delom in vošnjami. Potrebujejo samo strokovno pomoč in pa ostali gradbeni material. Vas Pavčiči kot tudi ostale vasi v tem sektorju so bile med NOB stalna zatočišča partizanov in aktivstov. Bilo bi prav, če bi se kdo pozanimal za splošno željo in gospodarsko potrebo prebivalcev obeh bregov Lahnje na tem koncu in jim skušal pomagati pri izvedbi načrta, da se rešijo napornega in zamudnega prevažanja z brodom.

Iz Metlike
V okviru Tedna muzejev je 20. maja na metliški univerzi predaval prof. Jože Dular »O stari Metlici« v zvezi s 130-letnico rojstva Metličana, narodopisca Ivana Navratila. Zanimivo predavanje je obiskalo lepo število ljudi.

Lep napredek BELSADA in RUDNIKA v Kanižarici

Pismo iz Suhe krajine

Ljudski poslanec Zveznega zbora proizvajalcev industrijske skupine za naše tri okraje, tovariš Avgust Jazbinšek, rad obišče svoje volilne enote, če mu le dopušta čas. Zanima se za probleme podjetij in kolektivov, da lahko potem te probleme tolači na pristojnem mestu. Ne zanima se samo za proizvodnjo, njega zanima tudi vse ostalo. Kako žive delavci, kako je s sindikalnimi organizacijami, kako je s kulturno-prosvetnim delom v kolektivih, kakšna je vloga delavskega samopravljanja, sodelovanje s tehničnim vodstvom, kako je z nagrajevanjem, kako teče proizvodnja, kakšni so načrti kolektivov itd. Dne 18. maja je obiskal tovarno Belsad v Kanižarici in Rudnik rjavca premoga prav tam in ugovoril

Zvezni poslanec Avgust Jazbinšek med svojimi volilci

Ce podjetje se letos dobi nove strojne naprave iz nerjaveče kovine, katero so že naročili v inozemstvu, bo lahko še izboljšalo kvaliteto proizvodov in dvignilo količino. Brez novih strojnih naprav pa bo moralo nekatere oddelke ustavititi, ker stari izrabljeni in nebihijski stroji ne ustrezajo današnjim predpisom in zahtevam trga. Se to jesen bodo, kot imajo v načrtu, pričeli s predelavo paradiznikov v mezo. Surovine so se že zagotovili in sklenili pogodbo za več kot 100 vagonov paradiznikov. Dobra sadna letina, ki se letos obeta tudi v Beli krajini, bo prav tako dala velike količine sadja za predelavo. Trikrat povečana proizvodnja tovarne v kratkem času in v skoraj istih prostorih in z istimi napravami, dovolj zgodovno priča o dobrem gospodarstvu kolektiva Belsad.

Da so tovarni potrebne investicije, da bi se razširila in izboljšala proizvodnja, smo podarili zgoraj. To je nemara tudi edina tovarna, ki nima niti enega stanovanja za uslužbence in delavce. Lani so pričeli graditi dve stanovanjski stavbi. Ker v sezoni obratuje tovarna v treh izmenah in tudi zaradi drugih razlogov, so stanovanja več kot nujno potrebna. Sindikalna podružnica zajema sedaj nad 90 odstotkov vseh zaposlenih. V tovarni imajo svoj pevski zbor in trio. Za uspešnejše politično in kulturno prosvetno delo pa je nujno potrebna večja in sindikalna dvorana. Tovarna Belsad je bila zgrajena na hitro, zato pa je sedaj potrebno dozditi še vse tiste objekte, ki so za dobro obratovanje in dostojno življenje uslužbencev nujno potrebni.

LEP NAPREDEK TOVARNE BELSAD IN LEPI NAČRTI

Navzlic popolnoma zastarelim napravam, je tovarna z manjšimi investicijami od lani napravila velik korak naprej v vsakem pogledu. V kratkem času se je kolektiv povečal za večkrat. Tovarna daje zaposlitev že 160 delavcem in delavkam. Tako postaja tovarna iz dneva v dan pomembnejši gospodarski faktor Bele krajine. Ker je njena proizvodnja nujno povezana s kmečko proizvodnjo, tovarna s povečanjem proizvodnje vpliva neposredno tudi na povečanje kmetijske proizvodnje in navezuje kmečke proizvajalce nase. Tovarna je posebno to zimo in sedaj spomladi podprla razvoj sodelavstva v Beli krajini in pridelovanje vrtnin. S povečanjem surovinske osnove pa se odpirajo tovarni možnosti novih proizvodov. Edina ovira so zastareli in izrabljeni stroji in tezni prostori. Potrebno je nekaj investicij, ki bi se v kratkem času bogato obrestovale.

Potem, ko so lani v kolektivu odpravili prejšnje nezdrave razmere, ali bolje, ko je postal direktor ing. Branko Pernelerji, so se razmere v Rudniku hitro uredile in izboljšale. Lani so prvič po osvoboditvi znatno presegli proizvodne obveznosti. Sedaj razpravljajo predvsem, kako proizvodnjo še povečati in dati našemu gospodarstvu čim več premoega ter dvigniti narodni dohodek Bele krajine. Z lanskimi in letošnjimi investicijami jim bo to uspelo vsaj deloma. Premoga je dovolj najmanj za 130 let pri štirikrat

Člani so pričeli graditi kisanje, z delom pa so morali prenehati, ker so bili ustavljeni krediti. Kisanje je nujno potrebna, zrasla pa še špiritarna. Velika pridobitev tovarne je oddelek za proizvodnjo bombonov, ki je začel pred kratkim obratovati. Če ne bi bilo nič drugega, je samo zaposlitev 40 žensk v tem oddelku velika pridobitev. S prodajo bombonov ni nobenih težav. Nasprotno, sploh ne morejo ustreči vsem naročilom. Sicer pa je podobno tudi z drugimi proizvodi tovarne Belsad, ki so zaradi dobre kvalitete na trgu vedno dobrodošli.

TUDI RUDNIK KAZE SPOLENE NAPREDEK

Potem, ko so lani v kolektivu odpravili prejšnje nezdrave razmere, ali bolje, ko je postal direktor ing. Branko Pernelerji, so se razmere v Rudniku hitro uredile in izboljšale. Lani so prvič po osvoboditvi znatno presegli proizvodne obveznosti. Sedaj razpravljajo predvsem, kako proizvodnjo še povečati in dati našemu gospodarstvu čim več premoega ter dvigniti narodni dohodek Bele krajine. Z lanskimi in letošnjimi investicijami jim bo to uspelo vsaj deloma. Premoga je dovolj najmanj za 130 let pri štirikrat

Lepa proslava novomeških tabornikov

Svoj delež k proslavi 10. obletnice osvoboditve so prispevali tudi novomeški taborniki, zbrani v Rodu gorjanskih tabornikov. V nedeljo 20. maja zvečer so pripravili ob Krki na Lokji prisrčno prireditev pred šotori ob tabornem ognju. Zbrane tabornike in prisotne goste je pozdravil starosta prof. J. Glonar, nato pa v klenih besedah orisal pomen in namen taborniške organizacije. Po sprejemu »čeblice« in »medvedkov« ter pripravnikov v organizaciji, so taborniki ob tabornem ognju razvijali plesni spored — petje in recitacije »čeblice«, ples kol, zbornice recitacije, petje tabornih pesmi in podobno. Novomeščani so z zanimanjem opazovali pester prizor, saj je marsikdo od njih prvič videl tako od blizu življenje tabornikov v njih taborništvu.

nazija, učiteljice, vajenci, osnovna šola) so tako na skromen, pa tembolj prisrčen način proslavili našo veliko obletnico osvoboditve.

Da, novomeški taborniki (gimnazijski, učiteljice, vajenci, osnovna šola) so tako na skromen, pa tembolj prisrčen način proslavili našo veliko obletnico osvoboditve.

Slovenska umetnost med NOV s posebnim pogledom na književnost

(Nadaljevanje)
Ze v partizanih pa se je pojavila tudi potreba po gledališču.
Se pred kapitulacijo Italije sta odšli v partizane operni pevki Bogdana in Nada Stritarjeva, za njima pa dramski igralci Vladoša Simčičeva, Jože Tiran in kmalu tudi Elma Starčeva. Ob zlozumu Italije so se jim pridružili še dirigent Rado Simoniti, operni dramaturg Smiljan Samec in dramski igralci France Presežnik, Janez Jerman, Lojze Potokar, St. Cesnik in Jože Gale. Pozneje so se med partizane uvrstili še igralca Vlada Levstikova in Milan Košak, pevka Vanda Zihnerlova in plesalec Stefan Suhi.
Omenjeni umetniki so v začetku opravljal kulturno-propagandno delo po vaseh, nastopali z raznimi mitingi po brigadah in navduševali borce. Razdelili so se v dve skupini, ki sta bili dodeljeni XIV. in XV. diviziji.
Kulturniško skupino XIV. divizije so tvorili: Karel Destovnik-Kajuh, kipar Janez Welss-Belač, glasbenik France Maroli-

Sik, plesalka Marta Pavlinova-Brina, Vera Hreščakova, Modec-Kostja in Savo Vrtacnik.
Skupina je pripravljala svoje programe in s propagandno tuznejo po vaseh mobilizirala ljudi. Največkrat je začel miting Kajuh z besedami: »Prinesli smo vam iz gozdov svobodno slovensko besedo in pesem,« nato je recitiral svoje pesmi, ki so bile »boj nas vseh,« za njimi so nastopili še ostali. Najbolj jih je navduševala Brina s svojimi plesi, ki jih je navadno spremljal Kostja z narodnimi in partizanskimi pesmi. Na svoji harmoniki. Sprva jih ples ni privlačil, ker si ga niso znali tolačiti. Ko pa so prodrli v njegovo jedro in razvzeli njegovo preprosto vsebino, so se z vsem strem ogreli zanj, saj je bila vanj položena vsa njihova in domovinska usoda in izražena z njim vsa vera v svobodo in lepše dni.
Ti mitingi so bili pravi manifest naše misli, obenem pa so rodili novo zamisel poglavljenih kulturnih prireditev in idejo za partizansko gledališče.

Legendarni pohod XIV. divizije preko Hrvaške na Stajersko je terjal marsikatero žrtev in tudi kulturniški skupini ni bilo prizanešeno. Na tej poti so ostali Kajuh, Belač in Spik. Brini so zmrznile noge, drugi so bili do smrti izmučeni in do kraja izžrpani. Skupina je bila torej razbita. Toda zaorala je ledino in na njenih tradicijah so gradili ostali kulturniki v XIV. diviziji, njihovi tovariši v Beli krajini, na Dolenskem in Primorskem pa so ob spominu nanje še krepkeje prijeli za kulturno orožje.
Na ustanovitve partizanskega gledališča so mislili že leta 1942, kar pa je preprečila roška cenzura. Pač pa so že 4. oktobra 1943 igrali v Kočevju Klopčičevo »Mater«, in sicer ob 3. uri zjutraj, po končanem zboru odposlancev. Za te čase je pomnilo to nenavadno napredek in je igra kljub zelo skromni izvedbi, kakršno so pač dopuščale razmere, žela velik uspeh. Po tem znamenitem kulturnem dogodku je nemška ofenziva gledališko delo zopet za nekaj časa zavrla. 12. januarja

1944 pa je bilo končno ustanovljeno »Slovensko narodno gledališče« v Crnomlju, kar je pomnilo novo razdobje v partizanskem gledališču in dramatikah.
Vodstvo ustanove sta prevzela Mile Klopčič in Filip Kalan-Kumbatovič, prvi člani gledališča pa so bili: sestri Stritarjevi, Simoniti, Samec, Kristančič, Cesnik, Tiran, Simčičeva, Jerman, Starčeva, Gale in Presežnik, že omenjeni glasbeniki, plesalka Brina in pesnik Kajuh, dokler se nista priključila XIV. diviziji. Med njimi se je oglašil tudi Matej Bor. Vsi ti so takoj, ko so se zbrali na osvobojenem ozemlju, ustanovili najprej igralško družino na Riglju v Poljanjski dolini na Dolenskem.
Ze 20. januarja je bila prva predstava — Cankarjev »Kralj na Betajnovici«, ki ji je prisostvoval prvi slovenski parlament. Delo je režiral Matej Bor. Glavne vloge so prevzeli dramski igralci, manjše pa drugi umetniki, predvsem operni — in domači diletantni. Ob tej priložnosti je pisal Filip Kalan-Kumbatovič:
»Ta dan igrajo slovenski igralci pred zastopniki vsega naroda, pred svojim prvim državnim predstavništvom. Jeseni 1943 so igrali naši umetniki pred Zborom odposlancev kot partizani med partizani — da-

nes govore svojo besedo kot svobodni državljani bodeče svobodne in demokratične Slovenije. Takrat je bila prireditev izraz prvega velikega vzpona našega množičnega gibanja, danes je svečana otvoritev Slovenskega narodnega gledališča, že dogodek državnega značaja. In kakor so takrat z uprizoritvijo Klopčičeve »Mater« tolažili naši igralci vsebino partizanskega boja, tako so danes že lahko navezali svoje delo na pomembno izročilo enega najdolgejših predhodnikov naše narodnoosvobodilne borbe, na besedo Ivana Cankarja...«
Gledališče je postalo najpomembnejša kulturna ustanova, a ne samo ozko teaterska, temveč nekaka matica vse kulturne dejavnosti, kar je ostalo do leta 1944, ko je to delo prevzel Slovenski umetniški klub, gledališče pa se je posvetilo zgolj dramatikam in gledališki umetnosti.
V tem razdobju, do leta 1944, pa je gledališče pripravilo poleg iger tudi proslave, organiziralo baletne večere, recitacijske nastope in koncerte, poleg tega pa pomagalo tudi brigadam in terenu z navstili in materialom.
Pa ne samo to! Igralska družina je bila tako malotrujna, da kmalu ni bila več kos množičnemu in obširnemu kulturnoprosvetnemu delu, saj niti za igranje samo to osebe ni

zadostovalo. Treba je bilo nove življene moči, toda kje jih dobiti? Iznajdljivost in kadrovska stiska sta tudi to vprašanje kmalu rešili. Vodstvo je organiziralo dva gledališka tečaja, ki ju je posevalo nad 50 ljudi, gledaliških amaterjev iz okrožja in brigad ter iz osvobojenega ozemlja. Prvi gledališki tečaj je vodil Josip Vidmar. Predaval je o umetnosti, o razvoju gledališča in evropske dramatike vse od grške tragedije in komedije pa do novejših časov.
Drugi tečaj je prevzel Filip Kalan-Kumbatovič. Na tem kursu je govoril o organizaciji igralških družin, o režiji in dramaturgiji, o odru, intonaciji, o modernem gledališču in njegovem začetniku Konstantinu Sernejeviču Stanislavskem.
Poleg obeh vodij teh tečajev so predavali še poklicni igralci in drugi.
Sodelovali so tudi politični delavci iz Centralnega komiteja, Agitpropa, Izvršnega odbora itd. z umetnostno-političnimi urami: Boris Kidrič (Naloga gledališča v domovinski vojni), Boris Kraigher (Stil dela v vojski) in Boris Ziberl (Umetnost in družba). Gledališka tečajja sta imela tudi svoj internet.
Veliko teh tečajnikov je danes angažiranih v poklicnih gledališčih: Mezanova, Ahadčeva, Doboviškova, Glavinova, Koritčeva, Simoniti, Valič, Makus,

Dežman, Zupan, Mevlja in še drugi.
Z novim ansamblom si je SNG toliko opomoglo, da je lahko organiziralo tudi zahtevnejše nastope ob raznih obletnicah, spominskih dneih in proslavah naših velikih moč. Znamenita je n. pr. proslava IV. obletnice OF, na kateri je sodelovalo nad 400 ljudi (dva pevška zbora, godba, trije govorni zbori, recitatorji itd.). Glavno delo pa je tem ljudem vsakakor pomnilo gledališko ustvarjanje. Najprej so naštdirali Antona Čehova »Medved« in »Snučica«, zatem pa Borovo »Teško uro« in »Raztrganec«. Ko so mladi igralci tečajev s takimi manjšimi nastopi prebili led na gledaliških deskah, so se spoprijeli z Mobilom in uprizorili v režiji Jožeta Tirana »Namišljenega bolnika«, pol leta pred osvoboditvijo pa Nusičovo »Sumljivo čeblico« in z njo proslavili jubilej gledališke igralca Lojzeta Potokarja.
Februarja 1955 je SNG imelo svoj gledališki festival, ki ga je otvorilo z Linhartovo »Zupano v Mlekos«. S tem festivalom se je zaključilo obdobje partizanskega gledališča. Za slovo so gostovali še v Dalmaciji: v Zadru so igrali Borovo »Raztrganec«, v Splitu in Šibeniku pa so dali dva koncerta.
(Se nadaljuje)

